

Kateřina BLAŽKOVÁ – Jana LOMECKÁ – Zdeněk NEUSTUPNÝ, *Po stopách zaniklých sídel. Katalog k výstavě středověkých archeologických nemovitých památek Rakovníka*, Muzeum T. G. M. v Rakovníku, Rakovník 2008

49 s., ISBN 978-80-85081-25-1

Nevelká publikace, jež vznikla v souvislosti s výstavou v rakovnickém muzeu, se zaměřuje na prezentaci středověkých vsí, tvrzí, hrádků a případně dalších typů sídel na území rakovnického okresu, které se nedožily současnosti a v průběhu dějin, většinou ještě před začátkem novověku, zanikly. Nenalezneme zde ale všechny doklady středověkého osídlení evidované archeologií, vybrány byly jen ty, které zanechaly viditelné pozůstatky v podobě reliéfních útvarů, a které proto dodnes může zájemce navštívit, aby se potěšil z jejich „nenápadného půvabu“.

Publikace seznamuje s patnácti lokalitami, pojednanými v samostatných medailoncích. V každém z nich je uvedena charakteristika sídla, výtah písemných zmínek, popis terénních pozůstatků, případně stručná zmínka o movitých nálezích (jsou-li známy), a konečně stav jeho dochování. Nejčastěji jsou zastoupena opevněná sídla označená jako motte nebo hrádky (celkem 10 až 11), ostatní naleziště představují relikty dvou vsí, jednoho dvora a dvou řemeslných pracovišť, provozovaných zjevně mimo vazbu na tržní centra, v podobě výroby dehtu (15. století) a kovářny (13. století). Všechny lokality spadají do vrcholného středověku, tj. do období vymezeného 13. a 15. stoletím. Jako jediná lokalita raného středověku bylo zařazeno hradiště Dřevíc v impozantní poloze a s dodnes patrnými valy. V regionu se nachází ještě jedno rané středověké hradiště v Křivoklátě, prokázané nedávným archeologickým výzkumem, vedeným jedním z autorů, jeho pozůstatky však byly v minulosti zastřeny mladší výstavbou kamenného hradu, kvůli čemuž patrně nebylo do textu zahrnuto. Celkově však z textu vyplývá, že uvedené lokality byly podrobeny archeologickému odkryvu jen v malé míře.

Průsvět svůj vlastivědný charakter má publikace širší badatelský význam, neboť je prvním krokem v poznávání středověkého osídlovacího postupu v krajině, která, jak se zatím zdá, stála ve starším období z hlediska zemědělského využití na periferii zájmu. Archeologické a také písemné doklady umožňují sestavit již poměrně dlouhou řadu

opevněných sídel, které dosvědčují, že oblast byla rozdrobená do držby nejčastěji drobné šlechty, jež proto zřejmě byla nositelkou zdejší kolonizace.

LADISLAV VARADZIN

REGIONALIA

Emma Regina – Civitas Melnic. Sborník příspěvků z konference u příležitosti 1000. výročí úmrtí kněžny Emmy Reginy († 2. 11. 1006) a 80. jubilea narození Pavla Radoměrského (* 23. 11. 1926), usp. Jan KILIÁN – Luboš POLANSKÝ, Regionální muzeum v Mělníku, Mělník – Praha 2008

151 s., ISBN 978-80-903899-1-5

Anotovaná publikace je výstupem z konference konané roku 2006 v Mělníku a věnované kněžně Emmě. Na základě výpovědi různých pramenů se autoři zabývají buď přímo její osobností, nebo kontextuálně přibližují dobu, ve které žila. Úvodní příspěvek Jiřího Slámy připomněl různé teorie původu Emmy Reginy, sám autor se připojil k teorii francké. Tato hypotéza vychází ze svědectví denárů se jménem Lothara a rubním nápisem ENMA PEOINA a jejich propojení s ražbou na Mělníku. Autor stručně shrnul další nečetné písemné prameny vztahující se k Emmě; zaměřil se především na prostředí, ve kterém se Emma jako manželka Lothara pohybovala. Podle Slámy do Čech Emma přichází až po roce 989 – odkazuje totiž na dopis z 10. ledna 989, který vznikl ještě ve Francii. Dosavadními spory o původ české kněžny Emmy se zabývá rovněž Luboš Polanský, přičemž podobně jako Sláma považuje na základě numismatických pramenů za nejpravděpodobnější její francký původ. Po Lotharově smrti se Emma v pramenech objevuje naposledy v roce 988, kdy je zmínka o záměru setkat se s Jindřichem Bavorským. Zřejmě jeho prostřednictvím byl domluven Emmin sňatek s Boleslavem II., od něhož pak obdržela Mělník. Nejasnosti panují okolo případných společných dětí a zastřeny je také osud Emmy po roce 1002. Dušan Třeštík se zabývá doložitelností Emmy v kontextu Wolfenbüttelského rukopisu Gumpoldovy legendy a Druhého života královny Matildy. Podle autora jsou Emma Regina,

kerá razila mince na Mělníku, a „Hema principisa“, zadavatelka Wolfenbüttelského rukopisu, totožné. V letech 1002–1004 se snažila získat Jindřicha II. pro „českou věc“ a jedním z prostředků byl i zmíněný rukopis. Třeštík klade zhotovení rukopisu do stejné doby jako vznik Druhého života královny Matildy, který ideově a politicky oslavuje Jindřicha II., a kde je Emma rovněž zmíněna. Autor předpokládá velmi úzký vztah mezi oběma rukopisy. Jarmila Hásková stručně rekapitulovala současný stav znalostí o Emmě a zaměřila se především na historické souvislosti. Byla to právě Hásková, která jako prvá zveřejnila hypotézu o západofranckém původu Emmy a dala do vzájemných souvislostí její mincování ve francouzském Dijonu a ražbu na Mělníku. Autorka předpokládá, že kníže Oldřich byl její syn. V této souvislosti upozornila na zajímavý pramen zmíněný P. Hilschem – Miracul S. Uodalrici ep. Zde je zpráva o těžké nemoci syna, jehož nejmenovaná matka (Emma?) prosila za uzdravení a mj. darovala zlaté mince. Stejně jako Třeštík předpokládá Hásková, že Emma po roce 1002 žila v bavorském exilu. Příspěvek Zdeňka Petráně shrnul dosavadní interpretace Emminých mincí, připomněl její dijonské ražby (na rozdíl od jiných autorů uvádí 10 známých exemplářů) a sledoval také chronologii anglických mincí Ethelreda II. Právě tyto mince jsou určující pro datování jejich českých napodobenin, denárů tzv. ethelredského typu, které razila také Emma, a to patrně od konce 80. let 10. století. Detailní analýza razidel zatím však nebyla provedena.

Blok „kontextuálních“ příspěvků otevírá Petr Meduna stručným shrnutím poznatků o Mělníku a jeho bezprostředním okolí v 10. a 11. století z pohledu archeologie. Kateřina Tomková sleduje tendence vývoje šperku v českých zemích od 9. do 11. století; o skutečných špercích, které nosila Emma, však nevíme nic konkrétního. Podobného charakteru je příspěvek Mileny Bravermanové, který pojednává o oděvu nejvyšší sociální vrstvy v raném středověku. Taktéž spíše hypotetický je příspěvek Jana Frolíka, dotýkající se hrobu 93 z výzkumu baziliky sv. Jiří na Pražském hradě. Kromě dvou ženských kosterních fragmentů odsud pocházejí železná kování, která se nově podařilo identifikovat jako kování z dřevěné rakve. Autor předpokládá druhotný pohřeb a nadhazuje možnost, že onou (z Mělníka?) přenesenou osobou by teoreticky mohla být Emma. O otázce mincovnictví žen v raném středověku pojednává Stanisław Suchodolski, jenž rozdělil mince se jmény a vyobrazeními žen

do několika skupin: mince ražené samostatně vládnoucími panovnicemi, mince, kde panovnice vystupují po boku svého manžela, mince ražené regentkami a konečně mince, kde ženy vystupují jako spoluvládkyně, ovládající pouze určité omezené území. Právě do této skupiny patří denáry Emmy. V závěrečném příspěvku Michal Mašek upozorňuje na existenci stříbrné penny, ražené anglickou královnou Cyneryth v mincovně v Canterbury v letech 787–792. I v anglosaském prostředí jde o minci výjimečnou – Cyneryth je jedinou vydavatelkou anglosaských mincí.

Lze konstatovat, že sborník je příkladný především snahou o multioborový přístup k bádání o osobě Emmy Reginy a také snahou o kontextuální vidění doby, ve které tato významná žena žila.

JIŘÍ MILITKÝ

Irena BENKOVÁ – Miloš GARKISCH – Jiří TOPINKA – Marie TOŠNEROVÁ, *Beroun. Historie – Kultura – Lidé*, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2008

423 s., ISBN 978-80-7106-964-5

Po monografiích Náchoda, Žatce a Loun našla ediční řada *Dějiny českých, moravských a slezských měst* pokračování v podobě zpracování dějin královského města Berouna. Jako valná většina měst se tato lokalita dočkala prvního a na dlouhou dobu také posledního souhrnného vylíčení na konci 19. století, konkrétně z pera Josefa Vávry (*Paměti královského města Berouna*, Beroun 1899). Na Vávrovu monografii navázal čtyřčlenný autorský kolektiv pod vedením Marie Tošnerové, složený převážně z regionálních badatelů.

Pro středověké dějiny mají význam především první dvě kapitoly. V té první (*Berounsko a jeho nejstarší obyvatelé*) Irena Benková stručně nastínila přírodní a geologické poměry Berouna a jeho širšího okolí, načež se zaměřila na chronologické vylíčení osídlení zdejšího regionu od nejstaršího období až po příchod Slovanů v 6. století. Autorka mohla vycházet ze svých četných výzkumů zdejší lokality a v tomto slova smyslu se v úvodní kapitole setkáváme nejenom se shromážděním nejnovějších archeologických nálezů, ale také s jejich vyhodnocením a zařazením do širších souvislostí vývoje zdejšího mikroregionu. Poněkud zkrátka, pouhou půlstranou, je pojednáno období od příchodu Slovanů do 13. století.